

SLOVENŠČINA

(SLOVNICA)

BESEDNI JEZIK

Za človeka je besedni jezik **temeljno sredstvo sporazumevanja**. Temeljna enota besednega jezika je **beseda**. Vendar pa se ljudje ne sporazumevamo le s posamičnimi besedami (npr.

današnji, predstava, zaradi,...), temveč pri govorjenju in pisanju upoštevamo tudi **pravila za skladanje besed v višje enote** (npr. Današnja predstava odpade zaradi bolezni.) in **pravila za slušno oz. vidno oblikovanje besed in višjih enot** (tj. pravorečna in pravopisna pravila).

BESEDE → BESEDNE ZVEZE → STAVKI → POVED

Besedni jezik je torej dogovorjeni **sestav besednih znamenj in pravil** za tvorjenje ustnih in pisnih besedil.

Človek se besednega jezika nauči iz okolja in ga uporablja pri vsakdanjem sporazumevanju v družbi, šoli pa ga načrtno opazuje, teoretično spoznava njegova pravila in se uri v sprejemanju in tvorbi raznih besedil. Tako si bogati jezikovno znanje in zato jezik uspešno uporablja. Besednega jezika **se učimo celo življenje**.

BESEDE

Besede **so dogovorjena znamenja iz glasov ali črk**, s katerimi kaj poimenujemo, npr. domačo žival, ki lovi miši, z besedo mačka,... Večina besed nima enega samega pomena, temveč jih ima več. O pomenih posamezne besede se lahko pozanimamo v SSKJ (primer: *KONJ* 1. Domača žival, ki se goji zlasti zaradi vprege in ježe, 2. Velik, neroden človek, 3. Šahovska figura, ki se polaga na polje za dve mesti naprej in eno vstran; skakač, 4. Telovadno orodje z ročaji ali brez njih za gimnastične vaje, preskok).

ZAPISOVANJE PREDPONE U ALI V

Predpona **u** lahko pomeni:

1) **Odmikanje** (ubežati, uiti)

- 2) **Odstranitev** (ukrasti, upleniti)
- 3) **Omanjšanje** (ušteti se, upepeliti)
- 4) **Dovršitev dejanja** (uleči se, upokojiti, utoniti, uzakoniti)

Predpona v pomenu:

- 1) **Gibanje navznoter ali v kako stvar** (vcepiti v glavo, videti v iglo, vdahnuti svež zrak, vbrizniti, vknjižiti, vkopati se, vkrcati, vplačati, vpisati, vsrkati,...)

ZAPISOVANJE PREVZETIH BESED IN BESEDNIH ZVEZ

1. citatna beseda: first lady, pommes frites npr.
Na sprejemu ni bilo first lady

2. tujke: besede, ki ohranjajo še zapis iz katerega jezika so prišle: pommes fritesa npr. jazz

3. spsojenke: tiste besede, ki so se že glasno in oblikoslovno prilagojene slovenskemu jeziku npr. pomfri

POSEBNOSTI:

- o V slovenskem jeziku prevzeta občna imena načeloma zapisujemo tako, kot jih izgovarjamo npr. pica
- o Zapis kakršnega najdemo pri besedah, ki prihajajo iz tujega jezika pa se ohranja zlasti pri glasbenih izrazih npr. forte in prav tako tudi različna prevozna sredstva npr. peugeot
- o Pri zapisovanju lastnih imen pa imamo tudi nekatere posebnosti

PISANJE SKUPAJ IN NARAZEN

1. ZAPISOVANJE SAMOSTALNIKOV:

- o Besede z veznim členom o ali e pišemo skupaj, npr. hudournik, volkodlak, zvitorepka, svojeglav,...
- o Besede, ki so povezane brez vmesnega člena pišemo skupaj, npr. figamož, fotoaparati, ...
- o Tujke, ki smo jih prejeli kot neko celoto pišemo skupaj, npr. avtogaraža, kinooperater, ...
- o Nove besede, ki so sestavljene iz domače in tuje besede pišemo skupaj, npr. avtocesta, kinodvorana,...
- o Besede katerih 1. Del sestavine je lastno ime, pišemo tako kot se je uveljavil zapis, npr. slovenijašport, medtem ko slovenija avto pišemo narazen
- o Če je prva sestavina črka, kratica ali številka jo pišemo z vezajem (kratka črtica), npr. C-vitamin, TV-program, A4-format, 1.C-razred,...
- o Če pa zaporedje obrnemo pišemo tako zvezo narazen, npr. vitamin C,...
- o Priredne zloženke pišemo z vezajem, npr. črno-bel
- o Sestavljanke pišemo skupaj, npr. pradedek, superbencin,...

2. ZAPISOVANJE PRIDEVNIKOV:

- o Skupaj pišemo zloženke z medpono o ali e, npr. bistroglav, temnomoder
- o Zloženke z medponami pišemo skupaj, npr. bojaželen, štiriperesna deteljica,...
- o Skupaj pišemo tudi sedemleten, če smo zapisali z številko pišemo z vezajem 7-leten
- o Odtenke barv lahko pišemo skupaj ali narazen, gre za našo odločitev, npr. temno zelen
- o Narazen pišemo prislove in pridevnike, npr. novo poročen, samo kadar pomeni na novo poročen
- o Zloženke s številkami pišemo z vezajem, npr. 5-odstoten
- o Pridevniške priredne zveze pišemo z vezajem, npr. delavsko-kmečki
- o Sestavljanke pišemo skupaj, npr. nerjaveč, prestar

3. ZAPISOVANJE ZAIMKOV:

- o Zloženke pišemo skupaj, npr. malokdo, marsikdo,...
- o Sestavljanke pišemo skupaj, npr. nekdo, nekakšen, nekaj,...
- o Skupaj ali narazen pišemo sklope s koli, vendar moramo v nekem besedilu pisati vedno skupaj ali narazen, npr. kdorkoli/kdor koli, kadarkoli/kadar koli, ..
- o Samo narazen pišemo frazeološke zaimke, npr. bog ve kdo, kdo ve kam, vrag si ga vedi,...
- o Navezne oblike zaimkov pišemo skupaj, npr. name, nate, pote, zate

4. ZAPISOVANJE ŠTEVNIKOV:

- o Števnike od 1-99 pišemo skupaj in 100 pišemo skupaj, vse ostalo narazen
- o Vrstilne, ločilne in množilne števnike pišemo skupaj, npr. dvestoti, tisočeri,...

- o Skupaj pišemo tudi vse druge tvorjenke iz števnikov, npr. tisočkrat, milijonkrat, večkrat,...
- o Pri gibanju števke in besede pa velja da jo pišemo z vezajem, npr. 50-letnica, 10-gramski,...

5. ZAPISOVANJE GLAGOLOV:

- o Zloženske in sestavljanke pišemo skupaj, npr. klečeplaziti, trmoglaviti,...
- o Narazen pišemo primere kot recimo ne bo prišla

6. ZAPISOVANJE PRISLOVOV:

- o Stalne prislovne zveze pišemo narazen, npr. bolj ali manj, prej ali slej, prej ko slej,...
- o Narazen pišemo tudi zveze dveh prislovov ali prislova in členka, npr. malo več, ravno tam, toliko da ne, čem bolj, čim prej,...
- o Skupaj ali narazen, npr. zato/šlo mu je za to

7. ZAPISOVANJE VEZNIKOV:

- o Pišemo jih v glavnem skupaj, npr. čeprav, četudi,...
- o Izjema so več besedni vezniki, npr. ne ne, ne ampak, brž ko,...

8. ZAPISOVANJE PREDLOGOV:

- o Pišemo jih samostojno pred besedo na katero se nanašajo, npr. na poti, pred hišo, z očetom,...
- o Skupaj jih pišemo samo z naslonskim zaimkom, npr. nate, pote, zete,...

9. ZAPISOVANJE ČLENKOV:

- o Skupaj pišemo sklope, npr. bržkone, pravzaprav, skorajda,...
- o Predponski NE pišemo skupaj s samostalnikom, pridevnikom ali prislovom, npr. Neslovenec,...
- o Kadar so vezani z glagolom jih pišemo narazen

10. ZAPISOVANJE MEDMETOV:

- o Navadno jih pišemo skupaj, npr. jojmene, tralala, hopsasa,...
- o Podvojene ali stopnjevalne pišemo narazen, npr. čiv čiv, križ kraž, mijav mijav,...
- o Pozdrave iz več besed pišemo narazen, npr. dober dan, lahko noč,...
- o Narazen pišemo tudi naslednje, npr. na zdravje,...

DELJENJE BESED

1. V obeh delih deljene besede mora biti **vsaj po en zlog** (ta je lahko tudi samo pisan), npr.:
 - o Domovina → DO - MO - VI - NA, DO - MOVINA, DOMO - VINA, DOMOVI - NA
2. Oba dela besede morata biti **izgovorljiva**, npr.:
 - o Slovenščina → SLO - VEN - ŠČI - NA; slo - ve - nšči - na → nepravilen zapis
3. Začetnih in končnih zlogov iz **enega samostalnika** Ne ločimo od preostalega dela besede, npr.:
 - o Oko → o - ko → nepravilen zapis, ne moremo deliti
 - o Upanje → u - pa - nje → nepravilen zapis
4. **NE delimo črkovnih sklopov, ki zaznamujejo po en glas**, npr.:
 - o Busha → BU - SHA; Bus - ha → nepravina delitev besede
 - o Goethe → GOE - THE; Go - ethe, Goet - he → nepravilni delitvi besed

POSEBNOSTI:

- o Zvezo samoglasnikov LAHKO delimo, npr.:
 - Poiskati → PO - ISKATI
- o Razdelimo Lahko dva enaka samoglasnika, npr.:
 - Oddih → OD - DIH
- o Številke in črkovalnih kratic NE delimo, npr.:
 - 159635, AGRFT,...
- o V naslednjo vrstico ne prenašamo posameznih simbolov za mere, uteži ipd. za številkami